

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

КАФЕДРА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково
методичної та
навчальної роботи

О. Б. Жильцов

“_____” _____ 2015 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ

Галузь знань 0202 Мистецтво

напрямок підготовки 6.020205 “Образотворче мистецтво”*

освітній рівень перший (бакалаврський)

ІНСТИТУТ МИСТЕЦТВ

2015-16 навчальний рік

Розподіл годин звірено з робочим навчальним планом.

Структура типова.

Заступник директора з науково – методичної та навчальної роботи.

А.О.Таранник

Робоча програма навчальної дисципліни «Історія образотворчого мистецтва та архітектури» для студентів галузі знань 0202 «Мистецтво», напрям підготовки 6.020205 «Образотворче мистецтво».

Розробник: Романенкова Ю. В., доктор мистецтвознавства, професор, зав. кафедри образотворчого мистецтва Інститут Мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри образотворчого мистецтва Інституту мистецтв

Протокол від « 02 » вересня 2015 року № 1

Завідувач кафедри
образотворчого мистецтва _____ Ю. В. Романенкова

_____, 2015 рік
_____, 2016 рік

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
Структура програми навчальної дисципліни.....	5
I. Опис предмета навчальної дисципліни.....	5
II. Тематичний план навчальної дисципліни.....	6
III. Програма	
<i>Змістовий модуль I. Історія мистецтва від первісності до Середньовіччя.....</i>	<i>7</i>
<i>Змістовий модуль II. Історія мистецтва від Ренесансу до XVIII ст.....</i>	<i>14</i>
<i>Навчально-методична карта дисципліни.....</i>	<i>19</i>
V. Плани семінарських занять.....	21
VI. Завдання для самостійної роботи.....	23
Карта самостійної роботи бакалавра.....	28
VII. Система поточного та підсумкового контролю.....	31
VIII. Методи навчання.....	33
IX. Методичне забезпечення курсу.....	34
X. Рекомендована література (основна, додаткова).....	35

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета викладання навчальної дисципліни – ознайомлення студентів спеціальності «Образотворче мистецтво» з основними еволюційними фазами світового мистецтва та архітектури, поняттями «мистецтво», «стиль», «течія», «творчий метод», з творчістю провідних майстрів світового мистецтва, поглибити знання в галузі світової культури, дати розуміння основних принципів стилеутворення в образотворчому мистецтві та архітектурі, формування базових компетенцій художника:

- *мистецтвознавчої*: володіння знаннями про класифікацію видів мистецтва, специфіку образотворчого мистецтва, характерні особливості художньо-образної мови його різних видів та жанрів;
- розуміння зв'язків образотворчого мистецтва з іншими видами мистецтва, природним і культурним середовищем життєдіяльності людини;
- здатності до самостійної художньо-творчої діяльності у галузі образотворчого мистецтва;
- здатності проводити мистецький аналіз творів мистецтва, спираючись на знання фахових дисциплін, вміти розкривати особливості їх художньої мови;
- володіння фаховою термінологією;
- *художньо-творчої*: здатність до самостійної художньо-творчої діяльності у галузі образотворчого мистецтва та у всіх його видах;
- здатності виконувати експериментальні дослідження художньо-творчого характеру, використовувати у професійній діяльності новітні художні технології, удосконалювати власну професійну майстерність та мистецьку етику;
- *художньо-технологічної*: здатності демонструвати навички роботи з сучасними художніми матеріалами й техніками відповідно до специфіки того чи іншого виду образотворчого мистецтва з урахуванням властивостей матеріалів, особливостей площинного чи об'ємного вирішення задуму.

Завдання вивчення навчальної дисципліни – формування у студентів напряму базових знань у галузі основних художніх стилів, напрямів і творчих методів, головних стадій еволюції мистецтва – від первісності до ХХ ст., тобто ознайомлення з мистецьким доробком провідних країн світу, шедеврами світового мистецтва – перлинами провідних музейних колекцій, історією їх створення, що сприятиме підвищенню загального інтелектуального рівня студентів.

Означена дисципліна є однією з базових, що допомагають перетворити студентів на фахівців з високим інтелектуальним рівнем, освічених у різних галузях. Знання в галузі мистецтва дадуть їм можливість почуватися впевненіше, не тільки фахівцями вузького профілю, але й освіченими, інтелігентними людьми. Матеріал, запропонований для дослідження

студентами ОКР “Бакалавр”, продовжується для вивчення студентами ОКР “Магістр”, таким чином, штудіювання матеріалу передбачає поступове збільшення рівня складності. ОКР “Бакалавр” передбачає опанування історії мистецтва від первісності до ХХ ст., ОКР “Магістр” – ХХ ст. і сучасного мистецтва. Логіка міждисциплінарних зв'язків передбачає обов'язкові зв'язок з матеріалом навчальних дисциплін “Історія декоративно-прикладного мистецтва”, “Декоративно-прикладне мистецтво” (художня кераміка, художнє скло, художній метал, художній текстиль), “Історія ювелірного мистецтва”, “Основи геммології”, «Історія моди», «Художня культура світу».

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

Знати:

- «стильовий календар», відрізнити один стиль від іншого за сукупністю ознак;

- основні мистецькі пам'ятки різних епох;
- місцезнаходження найвідоміших творів мистецтва світу;
- види та жанри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва;
- основний блок мистецтвознавчої термінології.

Вміти:

- розрізнити за сукупністю стильових ознак твори різних майстрів;
- відрізнити мистецькі епохи одну від іншої;
- аналізувати твори різних мистецьких стилів та епох;
- використовувати при створенні орнаментальних мотивів, ескізів костюму, створенні власних творів знання з історії мистецтва;

Навчальний матеріал дисципліни структурований за модульним принципом і складається з трьох навчальних модулів.

Кожна тема передбачає обов'язковий контроль знання візуального ряду. Курс призначений для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», розрахований на 3 семестри (перший та другий курси). У перший рік навчання фактично виділено 240 годин, тобто 8 кредитів ECTS, з яких 112 годин – аудиторні, з них 84 – лекційні, 28 – семінарські, 112 – розраховані на самостійне закріплення студентами отриманих знань, 16 годин відведено для модульного контролю. Форма контролю – залік (1 семестр).

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія образотворчого мистецтва та архітектури

I. Опис предмета навчальної дисципліни

Курс підготовки фахівців	Напрямок підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
	Шифр та назва галузі знань	нормативна

Кількість кредитів, відповідних ECTS: 8	0202 Мистецтво	Рік підготовки: 1
Змістових модулів: 2	Шифр та назва напрям: 6.020205 Образотворче мистецтво	Семестр: 1,2
Загальна кількість годин: 240	Освітньо- кваліфікаційний рівень "бакалавр"	Аудиторні заняття: 112 год.
Тижневих годин: 4		Лекції: 84 год.
		Семінарські: 28 год.
		Модульний контроль: 18 год.
		Самостійна робота: 112 год.
		Вид контролю: залік (1 семестр)

II. Тематичний план навчальної дисципліни

№ п/ п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин						
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Семінарські заняття	Самостійна робота	Семестровий контроль	Модульний контроль
Змістовий модуль I. Історія мистецтва від первісності Середньовіччя								
1.	Вступ. Первісне мистецтво	12	2	2		10		
2.	Мистецтво Давнього Сходу: Давній Єгипет	24	14	10	4	10		
3.	Мистецтво Давнього Сходу: Передня Азія	14	4	4		10		
4.	Мистецтво античності: Стародавня Греція	22	12	8	4	10		
5.	Мистецтво античності: Стародавній Рим	18	8	4	4	10		
6.	Мистецтво Візантійської	24	14	10	4	10		

	імперії. Мистецтво Європи романського стилю							
7	Мистецтво Середньовіччя: готичний стиль	26	16	12	4	10		
8	Модульна контрольна робота	10						10
Разом		150	84	60	24	80	Залік	10
Змістовий модуль II. Історія мистецтва від Ренесансу до XVIII ст.								
1	Мистецтво італійського Ренесансу та маньєризму	26	14	10	4	12		
2	Мистецтво Північного Відродження та маньєризму	20	10	8	2	10		
3	Бароко та рококо в образотворчому мистецтві та архітектурі Європи	18	8	8		10		
4	Класицизм у мистецтві XVII-XVIII ст.	20	10	8	2	10		
5	Модульна контрольна робота	6				6		6
Разом		90	42	34	8	42		6

III. ПРОГРАМА ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Історія мистецтва від первісності до Середньовіччя Тема 1. Лекція. Вступ. Первісне мистецтво (2 год.)

Поняття “мистецтво”. Первісне мистецтво: теорії щодо виникнення мистецтва, його призначення. Періодизація мистецтва та його еволюція. Загальна характеристика, основні пам’ятки кожної доби. «Мобільне мистецтво», розвиток скульптури та дрібної пластики – від «натурального макету» до «палеолітичних венер», “стилі” наскельного живопису, основні типи мегалітичної архітектури.

Вивчення теми передбачає дослідження основних етапів еволюції первісного мистецтва, пролиття світла на проблему його виникнення (основні теорії), причини, що спонукали людину зайнятися художньою діяльністю. Подано кілька варіантів періодизації первісного мистецтва з поясненням виникнення назв періодів. Пояснюються поняття “анімізм”, “фетишизм”, “магія”, наголошується на поступовому формуванні міфологічного мислення у первісної людини. Аналізується передусім мистецький доробок палеоліту – еволюція скульптурного мислення людини (від “натурального макету” до дрібної пластики - корпус “палеолітичних венер”), твори живопису (наскельні розписи печер сучасної Франції – Труа-де-Фрер, Ласко, Мадлен, Іспанії – Альтаміра). Подаються основні стадії еволюції композиційного мислення

людини, характеризується колорит розписів, причини домінування образів тварин у мистецтві, акцентується роль жінки у первісному мистецтві. Особлива увага приділяється також появі архітектури у первісності – подано класифікацію мегалітичних споруд, аналіз основних трьох типів (менгіри, дольмени, кромлехи), їх гіпотетичних функцій. Особлива роль відведена аналізу кромлеха Стоунхендж, теорій його походження та призначення.

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова:

[3],[4],[14],[18],[36],[37],[39],[45],[47],[50],[68],[71],[85],[93].

ТЕМА 2. Лекція. Мистецтво Давнього Сходу: Давній Єгипет (10 год.)

Мистецтво Давнього Єгипту: основні стадії розвитку (додинастичний період, Ранне, Давнє, Середнє та Нове царства, Пізній період). Міфологія Давнього Єгипту. Мистецтво Передньої Азії. Скульптура як провідний вид мистецтва, основні пам'ятки. Архітектура та скульптура Дворіччя, Ассирії, Вавілона.

При вивченні даної теми ознайомлення студентів з матеріалом починається з географічної та хронологічної характеристик мистецького доробку Східних деспотій. Пояснюється політична система, географічні особливості, характеризуються провідні етапи формування міфологічних систем як Давнього Єгипту, так і Передньої Азії.

Об'єкт дослідження – архітектура та образотворче мистецтво основних періодів розвитку давньоєгипетського мистецтва. Початок захоплення європейців культурою Давнього Єгипту. Розшифровка писемності та роль у дослідженні культури та мистецтва Єгипту Ж.-Ф.Шампольона, О.Марієтта, Г.Картера. Міфологія Давнього Єгипту, основні цикли міфів: солярні, про походження світу, осіричні. Варіанти періодизації за царствами та династіями.

Специфіка поховального культу. Провідні види мистецтва Єгипту доби фараонів. Зв'язок архітектури та скульптури.

Додинастичний період як доба формування головних принципів і основних засад мистецтва. Формування канону в мистецтві ілюструється плитою фараона Нармера. Початок еволюції архітектурного типу поховань давніх єгиптян.

Доба Давнього царства. Виникнення і розвиток монументального будівництва. Структура поховального комплексу. Аналізуються; поховальний комплекс фараона Джосера в Саккара, піраміда фараона Снофру в Дашурі, ансамбль великих пірамід у Гізе, статуї писаря Каї, зодчого Хеміуна, царевича Каапера.

Середнє царство як перехідна ланка в мистецтві Єгипту. Відмова від архітектурного типу піраміди та поява комбінованого типу гробниці. Сонячні храми з обелісками в центрі.

Доба Нового царства. Поступова зміна канонів. Звернення до нових типів

усипальниць. Початок будівництва скельних гробниць у Фівах (Долина царів, Долина цариць). Комплекс цариці Хатшепсут. Аналізується дрібна пластика доби (статуетки жреця Аменхотепа та його дружини співачки Амона Ранної)

Доба Ехнатона (Амарнський період). Діяльність фараона-реформатора. Нові надбання в храмовій архітектурі. Скульптура доби. Друга половина Нового царства. Аналізуються портрети Аменхотепа IV та членів його родини – дружини Нефертіті та дочок, спадок гробниці Тутанхамона (дрібна пластика, декоративно-прикладне мистецтво). Період правління Рамзеса II. Повернення до традицій Давнього царства, гігантоманія в архітектурі та скульптурі. Аналізуються Рамесеум та комплекс Рамзеса II в Абу-Сімбелі, храмові комплекси Амона-Ра в Карнаку та Луксорі.

Пізній період. Синтез єгипетських, македонських і римських традицій і пізнішому періоді історії давньоєгипетського мистецтва.

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова: [3],[4],[14],[15],[16],[18],[24],[27],[31],[32],[39],[44],[45],[47]

,
[50],[53],[54],[65],[66],[71],[74].

ТЕМА 3. Лекція. Мистецтво Давнього Сходу:

Передня Азія (4 год.)

Стисла характеристика мистецтва Передньої Азії. Періодизація, стан дослідження мистецького спадку. Міфологічна система та стан її дослідження. Провідні види мистецтва (компаративна характеристика з Давнім Єгиптом). Скульптура як провідний вид мистецтва, основні пам'ятки. Архітектура та скульптура Дворіччя, Ассирії, Вавілона. Аналізуються Червоний будинок, Білий храм, статуї Ебїх-Іля з Марі, патесі Гудеа шумерського періоду, зіккурат Етеменанкі, царські палацові комплекси Ніневії, феномен шеду, забудова Вавілона, брама богині Іштар.

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова: [3],[4],[14],[15],[18],[24],[27],[32],[39],[44],[45],[47],[50],[53],[55],[56],[71].

ТЕМА 4. Лекція. Мистецтво античності:

Стародавня Греція (8 год.)

Поняття “античність” та його смислові відтінки, географія. Періодизація. Міфологія. Міфологічна система грецької та римської античності.

Крито-мікенське мистецтво. Образотворче мистецтво "гомерівського" періоду. Термін "архаїка" у мистецтві. Ордерна система. Формування основних ордерів, їх еволюція. Основні компоненти, будова грецького храму. Рання класика. Давньогрецький вазопис.

Висока класика. «Золота доба» Перікла. Пізня класика. Виокремлення провідних шкіл давньогрецької скульптури, тенденції їх розвитку, компаративний аналіз.

Еліністичне мистецтво. Тенденції у скульптурі. Синтез грецьких і римських традицій після завоювання Греції Римом.

Досліджується грецька античність, починаючи з найдавнішого, крито-мікенського періоду. Дається історико-культурне тло, характеризується політичний устрій, географічні особливості. Міфологічна система (міфологія доолімпійського та класичного періодів) дається методом компаративного аналізу з давньоєгипетською міфологією. Періодизація мистецтва Давньої Греції. Акцентується низка ключових понять для античної культури та мистецтва – “краса” та “гармонія”, зооантропоморфність богів, формування нового ідеалу краси, знань про пропорції людського тіла.

Крито-мікенська доба. Пояснюється природа різних назв доби. Аналізується архітектурний спадок періоду: ансамбль Кноського палацу на Криті, мікенські гробниці. Дається історія віднайдення та відкриття Трої, роль Г.Шлімана в дослідженні давньогрецької культури. Аналізується корпус пам'яток декоративно-ужиткового мистецтва – археологічний матеріал з пагорбу Гіссарлик та Мікен (посмертні маски, ритуальний посуд, зброя, прикраси).

Ранні періоди – гомерівський та архаїчний. Характеризується архітектура та скульптура, дається екскурс в історію давньогрецької кераміки – стилі вазопису, класифікація посуду за формами та функціями. Поява кор, куросів, мосхофорів.

Класика. Періодизація доби розквіту грецької культури та мистецтва. Формування ордерної системи в архітектурі. Доричний, іонічний, коринфський ордери. Семантика кожного. Структура давньогрецького храму. Засоби оздоблення. Домінування храмових споруд. «Золота» доба Перікла. Формування ансамблю Афінського акрополя. Скульптура класики. Поява нового канону пропорцій людського тіла, роль у цьому процесі теоретичних студій Поліклета (його трактат «Канон»). Виявлення кількох тенденцій у скульптурі, поступове виокремлення різних шкіл. Творчість Мірона, Фідія, Іктіна, Каллікрата, Мнесікла, Поліклета, Праксителя, Скопаса, Лісіппа, Леохара.

Елінізм. Поступова відмова від співрозмірності та гармонійної простоти образів, тяжіння до гігантоманії та ускладненості композицій, манерності та штучності постав. Поява цікавості до побутового жанру («Хлопчик, що бореться з гусем» Боефа). Синтез локальних традицій із традиціями завойованих Олександром Македонським та приєднаних до Греції держав. Аналізується: вітвар Зевса в Пергамі, колос Родоський (одне з див світу), «Ніка Самофракійська», «Афродіта Мелосська».

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова: [3],[4],[11],[14],[18],[24],[26],[27],[33],[35],[39],[44],[45],[47],[50],[53],[66],[70],[71],[87],[90].

ТЕМА 5. Лекція. Мистецтво античності: Стародавній Рим (4 год.)

Періодизація, загальна характеристика, компаративна характеристика давньогрецького та римського мистецтва. Провідні види мистецтва. Нові надбання в архітектурі.

Типи триумфальної архітектури, їх розвиток. Будівництво акведуків, віадуків, терм, шляхів, триумфальних арок, колон, брам. Еволюція форми триумфальної арки. Римський скульптурний портрет. Основні стилі помпейських розписів. Феномен фаюмського портрету.

Дається компаративна характеристика давньогрецького та давньоримського мистецтва, акцентуються епігонські риси культури та мистецтва Риму. Стисла характеристика міфологічної системи. Поняття «римський міф», роль військової справи, політичний устрій, періодизація, поняття про «культ предків».

Характеристика етрусського мистецтва: архітектурні типи, меморіальна скульптура.

Республіканський Рим. Імператорський Рим. Принцип забудови Вічного міста на семи пагорбах. Легенда про його виникнення. Роль фігури імператора у формуванні художніх смаків, уподобань доби. Мистецтво за доби принципату Августа. Розквіт архітектури та скульптури. Нові надбання в архітектурі Рима. Нові типи споруд (на відміну від грецького будівництва – цивільних, а не культових), матеріали. Типи тріумфальних споруд. Будівництво акведуків, амфітеатрів, терм, цирків, арок, колон. Аналізуються одно- і трипролітні тріумфальні арки Тіта, Септімія Севера, колона Траяна, Золотий Будинок Нерона, Колізей, Пантеон, форум романум.

Розвиток римського скульптурного портрету. Реалістичність образів, наявність вікових характеристик, міміки, фізичних вад, відсутність ідеалізації, притаманної грецькій скульптурі, для якої характерне поняття «ідеального віку» та бездоганної вроди. Імагінес. Поява тогатусів. Аналізується низка чоловічих та жіночих портретів, тогатус Августа з Лувра, статуя Августа з Пріма Порта, статуя Марка Аврелія, портрет сіріянки, статуя римлянина з портретами предків, портрет римлянина, що здійснює узливання тощо. Монументальний живопис Риму. Стилi помпеянських розписів. Їх компаративний аналіз. Феномен фаюмського портрету.

Початок розповсюдження християнства. Гоніння на перших християн за часів Нерона. Необхідність виникнення катакомб, катакомбне мистецтво.

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова: [3],[4],[11],[14],[18],[24],[26],[27],[33],[35],[39],[44],[45],[47]

,
[50],[53],[66],[70],[71],[87],[90].

ТЕМА 6. Лекція. Мистецтво Візантійської імперії. Мистецтво Європи романського стилю (10 год.)

Християнство як ідеологічна основа візантійського мистецтва. Типи культової архітектури, способи внутрішнього декору храмів. Типи храмових будівель. Фрески, мозаїки візантійських храмів. Зародження іконопису. Доба іконоборства, її ідеологічне підґрунтя.

Дається характеристика політичного устрою, географічних меж Візантійської імперії, починаючи з моменту її утворення на уламках Римської імперії на місці поселення Візантій до розгрому 1453 р. Періодизація, виокремлення найзначніших періодів розквіту та занепаду. Пояснюються причини домінування культової архітектури, подано структуру візантійського хрестовокупольного храму, перехід до нього від більш розповсюдженої раніше базиліки. Акцентовано на ролі мозаїки у внутрішньому декорі храмів. Характеризується виникнення та розповсюдження іконопису, основні етапи його еволюції, занепад за часів періоду іконоборства. Аналізується храм св.Софії у Костянтинополі, монастирі Кахріє Джамі, Осзіос Лукас, храм сан-Віталє в Равенні.

Загальна характеристика художньої культури Середньовіччя. Її куртуазний характер. Феномен лицарства. Періодизація. Поняття “романський стиль”. Фортифікаційне будівництво романіки. Замкова архітектура Франції, Німеччини, Іспанії.

Викладення матеріалу починається з періодизації, встановлення хронологічних меж досліджуваного періоду. Визначаються основні періоди Середньовіччя – мистецтво часів дороманських (наролінгів і меровінгів), романський і готичний періоди, пояснюється умовність назви даної історичної доби. Історико-політична ситуація. Теологія, схоластика як база культури. Дається стисла характеристика дороманського мистецтва. Історико-політичне тло.

Романський стиль. Загальна характеристика, стилістичні відмінності, спричинені географією, хронологія. Домінуючі види мистецтва, культова архітектура, фортифікаційне будівництво. Замки Західної Європи: структура замкового комплексу. Романський стиль у Франції, Німеччині, Іспанії – спільні та відмінні риси. Роль скульптури та ілюстрованих рукописних книжок.

Аналізуються: Альказар у Сеговії, замок у Ліхтенштайні, храм Сен-Дені, абатство Клюні в Бургундії як осередок монастирської культури Франції, а згодом – усієї Європи, ансамбль церкви, баптистерію і кампаніли в Пізі.

Загальна характеристика підґрунтя давньоруського мистецтва. Стислий огляд східнослов'янського мистецтва: міфологія, комплекс скульптурних пам'яток (ідоли). Скіфо-сарматське мистецтво: здобуток царських скіфів у галузі декоративно-ужиткового мистецтва, причини відсутності архітектури й корпусу пам'яток живопису. “Звіриний стиль” у мистецтві скіфів. Скіфські кургани: призначення, структура.

Проблема належності мистецького спадку Київської Русі – російська чи українська скарбниця? Примусова християнізація Русі і її наслідки. Залишки східнослов'янських традицій та їх вираження в давньоруському мистецтві.

Протистояння поганського та християнського на ранніх етапах після прийняття християнства як головної релігії на Русі.

Мистецтво Київської Русі. Зв'язки зі Східною Римською імперією. Візантійські традиції як основа давньоруського мистецтва. Храмове будівництво, монументальний живопис домонгольської доби. Структура православного храму, система його декору. Мистецтво XIV-XVI ст. Храмове будівництво Володимира, Суздаля, Новгорода Великого, Пскова, Москви. Іконопис. Провідні тенденції, вплив візантійських традицій. Компаративний аналіз.

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова: [2],[3],[4],[14],[18],[24],[27],[32],[34],[39],[44],[47],[50],[62],[63],[78],[83],[88].

ТЕМА 8. Лекція. Мистецтво Середньовіччя: готичний стиль (12 год.)

Готика на терені країн Західної Європи. Злет у культовій архітектурі. Розквіт вітражного мистецтва. Готична храмова скульптура. Готичний храм як взірць органічного синтезу мистецтв. Національні варіанти готики у Франції, Іспанії, Німеччині.

Готичний стиль як перший загальноєвропейський художній стиль. Франція як колыска готики. Головна роль храмової архітектури. Структура храму і система його зовнішнього та внутрішнього декору. Скульптура в організмі храму. Феномен вітражу. Готичний храм як втілення органічного синтезу мистецтв. Відмінності національних варіантів готики у Франції, Іспанії, Італії, Німеччині.

Аналізуються: храм Нотр-Дам-де-Парі, собори в Реймсі, Страсбурзі, Ам'єні, Руані, Сент-Шапель у Парижі, Кельні, Мілані, Фрайбурзі.

Храмове будівництво XIV-XVI ст. Пам'ятки Новгорода та Пскова. Компаративний аналіз архітектурних форм. Основні пам'ятки. Володимиро-суздальська храмова архітектура. Унікальність скульптурного оздоблення (на прикладі соборів та церкви Володимира, Суздаля, Юр'єва-Польського, Боголюбова).

Московське князівство. Архітектурне обличчя Москви. Заснування міста. Формування ансамбля Московського кремля: етапи забудови. Синтез італійських і місцевих традицій в храмовому будівництві Москви. Ренесансовий вплив та його переосмислення місцевими майстрами. Ансамбль Соборної площі кремля, основні споруди.

Іконопис. Загальна характеристика: призначення ікони, особливості процесу створення, техніки, витоки іконопису (традиції фаюмського портрету та візантійський спадок). Народження окремих іконописних шкіл, компаративний аналіз. Псковська, новгородська, ярославська, московська тощо школи іконопису. Відмітні риси. Іконостас: структура, характерні особливості ранніх і пізніх іконостасів. Творчість Ф.Грека, А.Рубльова, Діонісія.

Аналізуються: храм св. Софії, церква Спаса Преображення на Ільїні вулиці у Новгороді; Успенський собор у Володимирі; дзвіниця Івана Великого, Грановита палата, Успенський собор, Благовіщенський собор, Архангельський собор кремля в Москві; розписи Спасо-преображенської церкви Новгорода Ф. Грека; «Звенигородський чин», чин іконостаса Володимирського Успенського собору, «Трійця» А. Рубльова.

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова: [2],[3],[4],[14],[18],[24],[27],[32],[34],[39],[47],[50],[63], [78],[83],[88].

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Історія мистецтва від Ренесансу до XVIII ст.

ТЕМА 1. Лекція. Мистецтво Ренесансу та маньєризму (14 год.)

Італійський Ренесанс: періодизація, підґрунтя, антична основа художньої культури. Гуманізм. Універсальний характер особистості. Живопис проторенесансу. Скульптура, її готичні ремінісценції.

Виокремлення провідних шкіл живопису – венеціанської і флорентійської, компаративна характеристика засобів художньої виразності. Пізній Ренесанс. Зміна домінант у менталітеті, початок маньєризму.

Маньєризм Італії. Провідні стилістичні риси, притаманні живопису, скульптурі.

Загальна культурно-історична характеристика доби. Смісл терміну, його виникнення в XVI ст. Періодизація. Гуманізм Ренесансу. Провідні представники гуманізму в різних галузях культури та мистецтва. Початок “нової ери мистецтва” – розквіт усіх видів мистецтв. Специфіка політичної ситуації, роздробленість Італії та її роль у формуванні характеру культури. Формування нового ідеалу людини, трансформація поняття “краса”, роль античної спадщини.

Проторенесанс: стисла характеристика доби, яку можна зазначити як зламну, перехідну від середньовічних традицій до нових течій у мистецтві. Творчість Джотто.

Ранній Ренесанс. Архітектура. Конкурси доби. Будівництво храмів, палаців. Творчість Ф.Брунеллескі. Живопис. Виокремлення флорентійської та венеціанської шкіл живопису як провідних на терені Італії. Творчість А. дель Кастаньо, Мазаччо, П. делла Франческа, С.Боттічеллі, Донателло, Л.Гіберті.

Високий Ренесанс. “Золота доба” мистецтв. Творчість “титанів Відродження” – Леонардо да Вінчі, Мікеланджело Буонарроті, Рафаеля Санті. Творчість представників венеціанської школи – Джорджоне, Тіціана Вечелліо.

Пізній Ренесанс та маньєризм. Криза естетики Відродження. Втрата ренесансових ідеалів, “штучність подвійного мімезису”. Диффузії маньєризму країнами Європи: його розповсюдження з Італії. Творчість Россо, Б.Челліні, Ф.Пріматіччо.

Аналізуються: цикл фресок в каплиці дель Арена в Ассізі Джотто; “Давид” та пам’ятник кондотьєру Гаттамелаті роботи Донателло; “Весна” та “Народження Венери” С. Боттічеллі; двері баптістерію у Флоренції

роботи Л.Гіберті; церква Санта-Марія дель Фьоре та стара сакрестія церкви Сан-Лоренцо у Флоренції Ф.Брунеллескі; “Джоконда”, “Мадонна у скелях”, фреска “Таємна вечеря” в церкві Санта-Марія-делле-Граціє в Мілані, “Мадонна Бенуа”, “Мадонна Літта”, “Портрет Чечіллії Галлерані” Леонардо да Вінчі; “Сікстинська мадонна”, “Мадонна зі щеглям”, фрески станц у Ватикані Рафаеля Санті; “Давид”, “П’єта», “Мадонна Доні”, надгробки Джуліано та Лоренцо Медичі, надгробок папи Юлія II, розписи Сікстинської каплиці роботи Мікеланджело; “Спляча Венера” та “Сільський концерт” Джорджоне; “Св.Себастьян”, “Даная”, “Венера Урбінська”, “Портрет юнака з рукавичкою”, “Кохання земне та небесне”, “Союз землі та води” Тіціана; золота сільничка Франциска I, “Персей”, “Німфа Фонтенбло” Б. Челліні.

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова:

[1],[2],[3],[4],[7],[8],[10],[12],[13],[14],[17],[18],[19],[20],[21],[23],[24],[27],[28],[29],[30],[32],[33],[34],[38],[39],[40],[46],[47],[50],[58],[59],[60],[61],[63],[72],[75],[77],[80],[84],[88],[92].

ТЕМА 2. Лекція. Мистецтво Північного Відродження та маньєризму (10 год.)

Специфіка періодизації мистецтва Північного Ренесансу, компаративний аналіз з періодизацією італійського Відродження, специфіка різних національних варіантів. Відсутність “титанів Відродження”, її вплив на загальний характер мистецтва та динаміку його розвитку. Фактори, що спричинили відставання еволюції нового мистецтва на терені країн “Північного Ренесансу”. Загальна характеристика мистецтва доби на терені Франції, Німеччини, Нідерландів.

Французький Ренесанс і маньєризм. Придворний характер мистецтва. Зміна загального характеру мистецької діяльності – перехід від аскетизму Середньовіччя до світського мистецтва Ренесансу, заміна готичних традицій античними. Замки та палаци Франції доби. Фонтенбло як “універсальна майстерня” доби, колыска нової придворної культури. Творчість італійських і фламандських майстрів при французькому дворі. Скульптура та живопис доби.

Творчість Ж. Гужона, Ж. Пілона, Ж. Кузена Ст., династії Клуе, А. Карона. Аналізуються: замки Шамбор, Шенонсо, Ане, Блуа, Амбуаз, Азель-Рідо, Монсоро, Фонтенбло.

Нідерландське мистецтво епохи Відродження. Релігійний аспект. Роль Реформації та контрреформаційних процесів. Творчість братів ван Ейк, І. Босха, представників творчої династії Брейгель. Живопис Г. ванн дер Гуса, Р. ван дер Вейден. Привалювання релігійного жанру та роль побутових сцен. Маньєризм Фландрії. Феномен романізму як визначаючий характер мистецтва феномен XVI ст. Маньєристичний живопис Нідерландів II пол. XVI ст.

Творчість Г. Нольціуса, Ф. Флоріса, Л. Ломбардта, представників творчої династії ван Клеве, П. ванн Альст, К. Корнеліссена, А. Мора, Я. Сікса, Б. ван Орлея. Творчість Луки Лейденського.

Роль Реформації та постаті М. Лютера у формуванні нового німецького мистецтва.

Загальна характеристика розвитку скульптури доби. Німецький живопис епохи. Творчість А. Дюрера – живописний і графічний спадок. Основні живописні твори митця. Графіка. А. Дюрер як один з засновників графіки як самостійного виду мистецтва в німецькій художній культурі. Аналізуються: «майстерські гравюри» «Св. Ієронім у келії», «Лицар, смерть і диявол», «Меланхолія», провідні цикли, створені у техніках ксилографії, гравюри на міді та офорту. Творчі династії Кранах та Гольбейн.

Локальний варіант стилю маньєризм на німецьких землях. Феномен дунайської школи. А. Альтдорфер. Творчість Г. Бальдунга Гріна. Г. фон Аахен як представник маньєризму в німецькому мистецтві.

Іспанський варіант стилю. Роль релігійного аспекту. Творчість А. Берругете, П. Мачуки. Ель Греко як представник іспанського маньєризму. Живописні твори.

Англійське мистецтво доби Ренесансу: причини «стильового відставання». Архітектура доби, основні тенденції розвитку живопису. Мініатюра XVI ст. Творчий шлях Н. Хілліарда. Англійський період творчості А. Мора.

Російське мистецтво XVI-XVII ст. Петрівська доба. Заснування Санкт-Петербурга, його забудова. Творчість провідних архітекторів, виникнення царських резиденцій поблизу нової столиці.

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова:

[1],[2],[3],[4],[7],[8],[10],[12],[13],[14],[17],[18],[19],[20],[21],[23],[24],[27],[28],[29],[30],[32],[33],[34],[38],[39],[40],[46],[47],[50],[58],[59],[60],[61],[63],[72],[75],[77],[80],[84],[88],[92].

ТЕМА 3. Бароко та рококо в образотворчому мистецтві та архітектурі Європи (8 год.)

Бароко та рококо як провідні художні стилі доби. Загальна характеристика. Комплекс стильових ознак, притаманних для кожного з провідних видів мистецтва. Синтез мистецтв у бароко. Національні варіанти стилю: Голландія, Фландрія, Франція.

Вивчення матеріалу починається з характеристики загально-культурної ситуації у країнах, де будуть викристалізовуватися найяскравіші національні варіанти бароко. Італія як батьківщина стилю. Італійська архітектура доби бароко, майстри, пам'ятки. Внесок Дж.-Л. Берніні у становлення стилю. Рококо як наступний етап у формуванні нового обличчя художньої культури Європи після бароко, його характерне тяжіння до орнаментики.

Голландське мистецтво XVII ст. Творчість Рембрандта. Провідні етапи

становлення стилю майстра, твори живопису та графіки. Феномен «малих голландців». Ієрархія жанрів. Розквіт портрету, натюрморту. Ф. Хальс.

Фламандський варіант стилю. Порівняльна характеристика стилістичних рис бароко в живопису фламандських і голландських майстрів. Творчий спадок П.-П. Рубенса. Рубенс як майстер кольору. Основні цикли та окремі твори.

Іспанське мистецтво XVII ст. Його специфічний характер, що пояснюється особливостями ситуації, яка склалася, починаючи з доби зародження інквізиції, до даної доби, спричиняючи значне заповільнення розвитку мистецтва. Живопис Д. Веласкеса.

Мистецтво XVIII ст. Розквіт портретного живопису. Творчість провідних майстрів. Класицизм у російському мистецтві.

Вплив історико-політичної ситуації на загальний характер мистецтва XVII ст. Реформи петровської доби: синтез російських та західноєвропейських традицій, примусова європеїзація. Початок домінування не культової, а світської архітектури. Петербург. Творчість Д. Трезіні. Забудова Василівського острова. Діяльність петрівських «пенсіонерів». Поступова відмова від архаїчних традицій боярської Русі. Розвиток історичного та портретного жанрів. Гравюра петрівських часів. Брати Зубови. Творчість І. Нікітіна, А. Матвєєва.

Російське бароко («наришкінське бароко»). Архітектура Росії XVII-XVIII ст. Палацові ансамблі. Царські заміські резиденції, запозичення традицій французьких регулярних парків, використання принципів західноєвропейського палацового будівництва. Ансамблі Петергофа, Павловська, Гатчини, Оранієнбаума, Царського Села. Творчість Ф.-Б. Растреллі.

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова:

[2],[3],[4],[7],[9],[17],[24],[27],[32],[39],[47],[48],[49],[52],[63],[72],[82].

ТЕМА 4. Лекція. Класицизм у мистецтві XVII-XVIII ст. (8 год.)

Класицизм як стиль; програма, смислове наповнення, ідеологічне підґрунтя, стилістичні риси. Компаративний аналіз класицизму XVII та XVIII ст. – «класицизму Пуссена» та «класицизму Давида». Використання античного спадку, театралізація дійсності, «вдягання повсякденного життя в античні котурни». Повернення головної ролі на мистецькій арені до Франції за часів правління «короля-сонця».

Розквіт архітектури доби становлення абсолютизму. Палацові ансамблі Франції. Версаль.

Роль творчості Н. Пуссена. Героїка творів.

Живопис Ж.-Л. Давида: історичний жанр, трактування художником героїзму античного Риму. Лаконізм композиції, домінування рисунку над кольором.

Аналізуються твори: «Автопортрет», «Пейзаж із Поліфемом», «Аркадські пастухи» Н. Пуссена; «Смерть Марата», «Клятва Гораціїв» Ж.-Л. Давида.

Російське мистецтво доби. Скульптура XVII-XVIII ст. Складний шлях розвитку нового скульптурного мистецтва, його штучне заповільнення,

спричинене тяжінням до площинності, безтілесності образотворчого мистецтва боярської, допетровської Русі, що заперечувала тілесність, матеріальність образу, що викликало нехтування видів мистецтва, пов'язаних з роботою з об'ємом. Творчість скульптора Б.-К. Растреллі. Перший кінний пам'ятник. Галерея портретів Петра I в образотворчому мистецтві межі XVII та XVIII ст. Заснування Академії мистецтв в Санкт-Петербурзі за часів Катерини II. Творчість Е.-М. Фальконе. Розквіт портретного жанру в мистецтві постпетрівської Росії. Творчість В. Боровиковського, Д. Левицького, Ф. Рокотова.

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова:

[2],[3],[4],[7],[9],[17],[24],[27],[32],[39],[47],[49],[63],[72],[82].

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Історія образотворчого мистецтва та архітектури»

Разом за I модуль: 150 год., лекції – 50 год., практичні заняття – 20 год., самостійна робота – 70 год., модульний контроль – 10 год.
Разом за II модуль: 90 год., лекцій — 34 год., практичні заняття — 8 год., самостійна робота — 42 год., модульний контроль — 6 год.

Модулі	Змістовий модуль I						
Назва модуля	<i>Історія мистецтва від первісності до Середньовіччя</i>						
Кількість балів за модуль	<i>195 балів</i>						
Лекції	1	2	3	4	5	6	
Теми лекцій	Вступ. Первісне мистецтво <i>Відвідування – 1 бал</i>	Мистецтво Стародавнього Сходу: Давній Єгипет <i>Відвідування – 1 бал за заняття, разом – 5 балів</i>	Мистецтво Стародавнього Сходу: Передня Азія <i>Відвідування – 1 бал за заняття, разом – 2 бали</i>	Мистецтво античності: Стародавня Греція <i>Відвідування – 1 бал за заняття, разом – 4 бали</i>	Мистецтво античності: Давній Рим <i>Відвідування – 1 бал за заняття, разом – 2 бали</i>	Мистецтво Середньовіччя: мистецтво Візантійської імперії. Мистецтво романського стилю <i>Відвідування – 1 бал за заняття, разом – 5 балів</i>	Мистецтво Середньовіччя: готичний стиль <i>Відвідування – 1 бал за заняття, разом – 6 балів</i>
Теми семінарських занять		Мистецтво Стародавнього Давнього Єгипту <i>(опитування за візуальним рядом — 5 балів, 5 балів за роботу)x2 заняття, разом за тему – 22 бали</i>		Мистецтво Давньої Греції <i>(опитування за візуальним рядом — 5 балів, 5 балів за роботу)x2 заняття, разом за тему – 22 бали</i>	Мистецтво Давнього Риму <i>(опитування за візуальним рядом — 5 балів, 5 балів за роботу)x2 заняття, разом за тему – 22 бали</i>	Мистецтво Середньовіччя: мистецтво Візантійської імперії. Мистецтво романського стилю <i>(опитування за візуальним рядом — 5 балів, 5 балів за роботу)x2 заняття, разом за тему – 22 бали</i>	Мистецтво Середньовіччя: готичний стиль <i>(опитування за візуальним рядом — 5 балів, 5 балів за роботу)x2 заняття, разом за тему – 22 бали</i>
Самостійна робота	<i>5 балів</i>	<i>5 балів</i>	<i>5 балів</i>	<i>5 балів</i>	<i>5 балів</i>	<i>5 балів</i>	<i>5 балів</i>
Види поточного контролю					Модульна контрольна робота – 25 балів		
	Разом – 195 б. (коефіцієнт визначення успішності – 1,95; наприклад: 120 балів : 1,95 = 61,54 = E за шкалою ECTS)						

Модулі	Змістовий модуль II			
Назва модуля	<i>Історія мистецтва від Ренесансу до XVIII ст.</i>			
Кількість балів за модуль	106 балів			
Лекції	1	2	3	4
Теми лекцій	Мистецтво італійського Ренесансу та маньєризму <i>Відвідування – 1 бал за заняття, разом – 5 балів</i>	Мистецтво Північного Відродження та маньєризму <i>Відвідування – 1 бал за заняття, разом – 4 бали</i>	Бароко та рококо в образотворчому мистецтві та архітектурі Європи <i>Відвідування – 1 бал за заняття, разом – 4 бали</i>	Класицизм у мистецтві XVII- XVIII ст. <i>Відвідування – 1 бал за заняття, разом – 4 бали</i>
Теми семінарських занять	Мистецтво італійського Ренесансу та маньєризму <i>(опитування за візуальним рядом — 5 балів, 5 балів за роботу)x2 заняття, разом за тему – 22 бали</i>	Мистецтво Північного Відродження та маньєризму <i>(опитування за візуальним рядом —5 балів, за роботу - 5 балів), разом за тему -11 балів</i>		Класицизм у мистецтві XVII- XVIII ст. <i>(опитування за візуальним рядом —5 балів, за роботу - 5 балів), разом за тему 11 балів</i>
Самостійна робота	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота <i>(25 балів)</i>			
Підсумковий рейтинговий бал	Разом – 106 б.			

V. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль I. Історія мистецтва від первісності до Середньовіччя

Тема 2. Мистецтво Давнього Сходу: Давній Єгипет (4 год.)

План заняття

1. Формування канону в давньоєгипетському мистецтві.
2. Скульптура Давнього царства.
3. Реформи Ехнатона в мистецтві Нового царства.
4. Тенденції в архітектурі II пол. Нового царства. Правління Рамзеса II.

Рекомендована література: основна: [3], [4], [9].

додаткова:

[3],[4],[14],[15],[16],[18],[24],[27],[31],[32],[39],[44],[45],[47],[50],[53],[54],[65],[66],[71],[74].

Тема 4. Мистецтво античності: Стародавня Греція (4 год.)

План заняття

1. Формування ордерної системи в архітектурі Давньої Греції.
2. Міфологія Давньої Греції та її вплив на мистецтво.
3. Типи давньогрецької кераміки, стилі вазопису.
4. Ансамбль афінського акрополя.
5. Архітектура та скульптура еллінізму.

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова: [3],[4],[11],[14],[18],[24],[26],[27],[33],[35],[39],[44],[45],[47],[50],[53],[66],[70],[71],[87],[90],[94].

Тема 5. Мистецтво античності: Стародавній Рим (4 год.)

План заняття

1. Нові архітектурні типи в Давньому Римі.
2. Триумфальна архітектура Давнього Риму.
3. Римський скульптурний портрет.
4. Фаюмський портрет.

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова:

[3],[4],[11],[14],[18],[24],[26],[27],[33],[35],[39],[44],[45],[47],[50],[53],[66],[70],[71],[87],[90],[94].

**Тема 6. Мистецтво Середньовіччя: мистецтво Візантійської імперії .
Мистецтво Європи романського стилю (4 год.)**

План заняття

1. Візантійське мистецтво: пам'ятки сакральної архітектури
2. Романський стиль у Європі: архітектура, скульптура, монументальний живопис.
3. Французька романіка.
4. Німецька романіка.
5. Іспанська романіка.

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова:

[2],[3],[4],[14],[18],[24],[27],[32],[34],[39],[47],[50],[63], [78],[83],[88].

Тема 7. Мистецтво Середньовіччя: готичний стиль (4 год.)

План заняття

1. Готичний храм як втілення органічного синтезу мистецтв.
2. Французька готика.
3. Німецька готика.
4. Іспанська готика.

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова: [2],[3],[4],[14],[18],[24],[27],[32],[34],[39],[47],[50],[63], [78],[83],[88].

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Історія мистецтва від Ренесансу до XVIII ст.

Тема 1. Мистецтво італійського мистецтва та маньєризму (4 год.)

План заняття

1. Періодизація італійського Ренесансу.
2. Творчість найвизначніших майстрів Проторенесансу.
3. Творчість Ф. Брунеллескі.
4. Творчість С. Боттічеллі.
5. Творчість Леонардо да Вінчі.
6. Творчість Мікеланджело Буонарроті.
7. Творчість Рафаеля Санті.
8. Стиль маньєризм у мистецтві Італії: походження та характеристика, майстри

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова: [1],[2],[3],[4],[7],[8],[10],[12],[13],[14],[17],[18],[19],[20],[21],[23],
[24],[27],[28],[29],[30],[32],[33],[34],[38],[39],[40],[46],[47],[50],[58],
[59],[60],[61],[63],[72],[75],[77],[80],[84],[88],[92].

Тема 2. Мистецтво Північного Відродження та маньєризму (2 год.)

1. Компаративний аналіз італійського та Північного Ренесансу
2. Загальна характеристика французького Ренесансу: майстри
3. Німецьке Відродження: творчість А. Дюрера, Г. Гольбейна Мол., Л. Кранах Ст.
4. Нідерландське мистецтво доби Ренесансу. Творчість П. Брейгеля Ст., І. Босха
5. Маньєризм у мистецтві Іспанії: творчість Ель Греко

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова: [2],[3],[4],[7],[9],[17],[24],[27],[32],[39],[47],[49],[63],[72],[82].

Тема 4. Класицизм у мистецтві Європи XVII-XVIII ст. (2 год.)

План заняття

1. Стиль класицизм: походження, загальна характеристика
2. Творчість Ж.-Л. Давида
3. Творчість Н. Пуссена
4. Архітектура країн Європи доби класицизму (Франція, Росія)

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова: [2],[4],[6],[9],[17],[27],[32],[47],[49],[63],[79].

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Тема 1. Вступ. Первісне мистецтво (10 год.)

1. Навчитися розрізняти стилі палеолітичного живопису.
2. Пояснити, чому в первісному мистецтві час від часу відбувається зміна сюжетики.
3. Охарактеризувати палітру палеолітичного живопису.
4. Стисло охарактеризувати процес еволюції архітектурного мислення людини на прикладі типів мегалітичних споруд.

Рекомендована література: основна: [3], [4], [9].

додаткова: [3],[4],[14],[18],[36],[37],[39],[45],[47],[50],[68],[71],[85],[93].

Тема 2. Мистецтво Давнього Сходу: Давній Єгипет (10 год.)

1. Зробити компаративний аналіз давньоєгипетської та месопотамської архітектури на різних стадіях розвитку, знайти спільні та відмінні риси, пояснити причини.
2. Порівняти особливості канону в давньоєгипетській скульптурі Давнього царства та амарнського періоду.

3. Дослідити еволюційні фази формування типів усипальниць у Давньому Єгипті.
4. Проаналізувати міфологічну основу образотворчого мистецтва Давнього Єгипту та вплив на нього поховального культу.

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова: [3],[4],[14],[15],[16],[18],[24],[27],[31],[32],[39],[44],[45],[47],[50],[53],[54],[65],[66],[71],[74].

Тема 3. Мистецтво Давнього Сходу: Передня Азія (10 год.)

1. Дослідити семантику зіккуратів, порівняти зі ступінчастою пірамідою Давнього Єгипту.
2. Проаналізувати основні стадії еволюції архітектурного типу піраміди.
3. Порівняти особливості канону в давньоєпетській та шумерській скульптурі.

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова:

[3],[4],[14],[15],[18],[24],[27],[32],[39],[44],[45],[47],[50],[53],[55],[56],[71].

Тема 4. Мистецтво античності: Стародавня Греція (10 год.)

1. Проаналізувати архітектурну ідею та живописне оздоблення ансамбля Кносського палацу на Криті.
2. Зробити аналіз основних типів мікенських гробниць.
3. Порівняти канон людської постаті на прикладі творчості Поліклета та Лісіппа.
4. Прослідкувати зміни в трактуванні людської постаті в скульптурі Давньої Греції від мосхофора та курса.
5. Дати аналіз основних стилів давньогрецького вазопису, охарактеризувати найпоширеніші форми, пояснити залежність форми, характеру декору від функцій посуду.
6. Порівняти особливості доричного, іонічного, коринфського храмів, пояснити, що таке ордерна система в архітектурі.

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова: [3],[4],[11],[14],[18],[24],[26],[27],[33],[35],[39],[44],[45],[47],[50],[53],[66],[70],[71],[87],[90].

Тема 5. Мистецтво античності: Стародавній Рим (10 год.)

1. Зробити загальну компаративну характеристику давньогрецької та давньоримської архітектури: виявити основні типи споруд, форми, принцип оздоблення.
2. Дослідити розбіжності в стилях помпеянських розписів та пояснити на

цьому прикладі хід еволюції в монументальному живопису.

3. Прослідкувати процес зародження та розвитку римського скульптурного портрету, порівняти зі ставленням до людських образів у давніх греків.

4. Виявити основні типи тріумфальної архітектури в Давньому Римі.

5. Охарактеризувати роль арочних конструкцій для архітектури Давнього Риму на конкретних прикладах, зробити акцент на появі нових типів споруд.

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова: [3],[4],[11],[14],[18],[24],[26],[27],[33],[35],[39],[44],[45],[47],[50],[53],[66],[70],[71],[87],[90].

Тема 6. Мистецтво Візантійської імперії. Мистецтво Європи романського стилю (10 год.)

1. Дослідити витоки та розвиток мистецтва іконопису.

2. Проаналізувати структуру хрестовокупольного храму, семантику кількості бань, виявити принципи його оздоблення, систему внутрішнього декору.

3. Знайти спільні та відмінні риси фаюмських портретів та візантійських ікон.

4. Охарактеризувати романський стиль в західноєвропейській архітектурі: виявити основні стилістичні риси, визначити домінуючі типи споруд.

5. Зробити компаративний аналіз основних локальних варіантів романського стилю в архітектурі Західної Європи

6. Дати характеристику давньослов'янському пантеону богів, пояснити його структуру, виділити основні персоналії міфології

7. Проаналізувати природу “звіриного стилю” у виробках скіфського декоративно-ужиткового мистецтва

8. Пояснити, що з візантійських традицій було запозичено місцевими майстрами, а що трансформовано локальними архітекторами при зведенні храму св.Софії в Києві

9. Прослідкувати основні стилістичні риси в російському іконопису, порівняти особливості різних локальних шкіл

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова: [2],[3],[4],[14],[18],[24],[27],[32],[34],[39],[47],[50],[63],[78],[83],[88].

Тема 7. Мистецтво Середньовіччя: готичний стиль (10 год.)

1. Дати характеристику феномену лицарства в середньовічній культурі

2. Проаналізувати готичний собор з точки зору синтезу мистецтв

3. Дослідити зміни в характері від романської до готичної скульптури в організмі храму
4. Провести порівняльний аналіз романської та готичної споруд на конкретних прикладах.
5. Зробити компаративний аналіз основних локальних варіантів готичного стилю в архітектурі Західної Європи

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова: [2],[3],[4],[14],[18],[24],[27],[32],[34],[39],[47],[50],[63],[78],[83],[88].

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

Історія мистецтві від Ренесансу до XVIII ст.

Тема 1. Мистецтво італійського Ренесансу та маньєризму (12 год.)

1. Порівняти характерні особливості венеціанської та флорентійської шкіл живопису на прикладі творів провідних представників кожної з них
2. Охарактеризувати творчість Леонардо да Вінчі з точки зору універсального характеру особистості
3. Довести універсальність кожного з трьох “титанів Відродження” шляхом дослідження основних галузей їх творчості.
4. Проаналізувати риси новаторства в трактовці сюжету “Таємної вечери” Леонардо да Вінчі
5. Прослідкувати процес поступової трансформації іконографічного типу образу Давида на прикладі творчості Донателло, Мікеланджело, Вероккіо
6. Дати характеристику змін у свідомості творчої особистості в період переходу від Ренесансу до маньєризму, виділити вирішальні ідеї, охарактеризувати внутрішній стан художників доби на конкретних прикладах
7. Охарактеризувати маньєризм як реакцію на кризу Ренесансу в Італії на прикладі творчості основних представників стилю

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова:

[1],[2],[3],[4],[7],[8],[10],[12],[13],[14],[17],[18],[19],[20],[21],[23],[24],[27],[28],[29],[30],[32],[33],[34],[38],[39],[40],[46],[47],[50],[58],[59],[60],[61],[63],[72],[75],[77],[80],[84],[88],[92].

Тема 2. Мистецтво Північного Відродження та маньєризму (10 год.)

1. Сформулювати комплекс рис, що відрізняють італійське Відродження від французького, німецького та нідерландського
2. Виділити провідних майстрів французького Відродження, дати

характеристику їх особистостей з огляду на основні сфери діяльності

3. Зробити стислий порівняльний аналіз національних варіантів маньєризму у в Іспанії та Італії
4. Проаналізувати характер індивідуальної манери І. Босха як представника нідерландського Відродження
5. Знайти відмітні риси французьких «les crayons»
6. Охарактеризувати індивідуальну манеру Ель Греко
7. Зробити мистецтвознавчий аналіз однієї з «майстерських гравюр» А. Дюрера
8. Проаналізувати риси новаторства підходу А.Рубльова до сюжету Трійці
9. Дослідити переплетення італійських і російських традицій в культовій архітектурі XV-XVI ст. на прикладі соборів Московського кремля

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова:

[1],[2],[3],[4],[7],[8],[10],[12],[13],[14],[17],[18],[19],[20],[21],[23],[24],[27],[28],[29],[30],[32],[33],[34],[38],[39],[40],[46],[47],[50],[58],[59],[60],[61],[63],[72],[75],[77],[80],[84],[88],[92].

Тема 3. Бароко та рококо в образотворчому мистецтві та архітектурі Європи (10 год.)

1. Порівняти живописну манеру голландських та фламандських майстрів, особливості творчих методів на прикладі живопису Рембрандта та Рубенса.
2. Знайти розбіжності в голландському, фламандському та іспанському варіантах стилю бароко.
3. Зробити компаративний аналіз архітектурних споруд епох бароко та рококо.
4. Проаналізувати комплекс стилістичних рис рококо на прикладі твору образотворчого мистецтва.
5. Скласти карту персоналій — стислого переліку творчих особистостей, що працювали в означену добу, з датами життя та переліком провідних творів
6. Виділити основні етапи забудови Петербурга та майстрів, що в різні часи формували його архітектурне обличчя.
7. Охарактеризувати феномен діяльності іноземних майстрів у Росії за петровської доби і прослідкувати його наслідки в мистецтві Росії.
8. Проаналізувати відмітні риси російського варіанту бароко на прикладі палацових ансамблів Ф.-Б.Растреллі
9. Дослідити етапи формування нової скульптури Росії, появу перших кінних пам'ятників на прикладі трактовки образів Петра I

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова:

[2],[3],[4],[7],[9],[17],[24],[27],[32],[39],[47],[48],[49],[52],[63],[72],[82].

Тема 4. Класицизм у мистецтві XVII-XVIII ст. (10 год.)

1. Визначити античні традиції та пояснити характер їх переосмислення в класицистичному мистецтві.
2. Зробити аналіз архітектурних особливостей, принципів планування садово-паркового комплексу Західної Європи XVII ст. на прикладі Версаля.
3. Порівняти світоглядні засади та художнє втілення їх у класицизмі Пуссена та класицизмі Давида.
4. Скласти карту персоналій — стислого переліку творчих особистостей, що працювали в означену добу, з датами життя та переліком провідних творів.

Рекомендована література:

основна: [3], [4], [9].

додаткова: [2],[3],[4],[7],[9],[17],[24],[27],[32],[39],[47],[49],[63],[72],[82].

Таблиця 6.1

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА

з дисципліни “Історія образотворчого мистецтва та архітектури”

Змістовий модуль та теми курсу	Кількість годин	Академічний контроль	Бали	
Змістовий модуль I.				
Вступ. Первісне мистецтво	10		5	
Мистецтво Давнього Сходу: Давній Єгипет	10	<i>Семінарське заняття</i>	5	

Мистецтво Давнього Сходу: Передня Азія	10		5	
Мистецтво античності: Стародавня Греція	10	<i>Семінарське заняття</i>	5	
Мистецтво античності: Стародавній Рим	10	<i>Семінарське заняття</i>	5	
Мистецтво Візантійської імперії. Мистецтво Європи романського стилю	10	<i>Семінарське заняття</i>	5	
Мистецтво Середньовіччя: готичний стиль	10	<i>Семінарське заняття</i>	5	
Разом годин:	70	Разом балів:	35	

Змістовий модуль II.				
Мистецтво італійського Ренесансу та маньєризму	12	<i>Семінарське заняття</i>	5	
Мистецтво Відродження Ренесансу та маньєризму	10	<i>Семінарське заняття</i>	5	
Бароко та рококо в образотворчому мистецтві та архітектурі Європи	10		5	
Класицизм у мистецтві Європи XVII-XVIII ст.	10	<i>Семінарське заняття</i>	5	
Разом годин	42		20	

VIII. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення бакалаврів з дисципліни «Історія образотворчого мистецтва та архітектури» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 8.1, табл. 8.2.

Таблиця 8.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№ п/п	Вид діяльності	Максимальна кількість балів	Одиниць	Всього
1	Відвідування лекцій	1	25	25
2	Відвідування семінарських занять	1	10	10
3	Робота на семінарському занятті	10	10	100
4	Самостійна робота	5	7	35
5	МКР	25	1	25
Підсумковий рейтинговий бал				195

У процесі оцінювання навчальних досягнень бакалаврів застосовуються такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік.
- **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, наукова стаття, тест.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.
- **Представлення наукових робіт.**

Таблиця 8.2

Порядок переведення рейтингових показників успішності у європейські оцінки ECTS

Підсумкова кількість балів (max – 100)	Оцінка за 4-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
1 – 34	«незадовільно» (з обов'язковим повторним курсом)	F
35 – 59	«незадовільно»	FX
	(з можливістю повторного складання)	
68 - 60	«задовільно»	E
74 - 69	«задовільно»	D
81 - 75	«добре»	C
89 - 82	«добре»	B
90 – 100	«відмінно»	A

Загальні критерії оцінювання успішності студентів, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано у табл. 8.3.

Таблиця 8.3

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень бакалаврів

Оцінка	Критерії оцінювання
«ВІДМІННО»	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.

«добре»	ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
«задовільно»	ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу бакалавра на семінарських заняттях, виконання самостійної роботи, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється з використанням роздрукованих завдань.

Модульний контроль знань бакалаврів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на семінарських заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

ІХ. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

І. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної та творчої діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Словесні:* лекція (традиційна, проблемна) з застосуванням

комп'ютерних інформаційних технологій, семінари, пояснення, розповідь, бесіда.

- *Наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація.
- *Практичні*: виконання творчих завдань та копіювання.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; з репродукціями творів; з електронними каталогами та науковими джерелами; з офіційними сайтами музеїв.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної та творчої діяльності:

навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

X. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- ✓ репродукції творів майстрів;
- ✓ опорні конспекти лекцій;
- ✓ робоча навчальна програма;
- ✓ навчальний посібник з дисципліни;
- ✓ електронна бібліотека з дисципліни

XI. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. *Бенуа А.* История живописи всех времен и народов/А.Бенуа. - Т.3. - Спб.: Издательский дом «Нева», 2004. - 512 с.
2. *Ильина Т.* История искусств. Западноевропейское искусство/Т. Ильина. - М.: Высшая школа, 2006. - 368 с.
3. *Романенкова Ю.* Історія пластичних мистецтв/Ю. Романенкова. – К.НАУ, 2008. - 376 с.
4. *Гнедич П.* Всемирная история искусств/П.Гнедич. – М.:Современник, 1996. - 496 с.
5. *Гнедич П.* История искусств. Северное Возрождение/П.Гнедич. - М.:Эксмо, 2005. - 145 с.
6. *Кабаков И., Кабакова Э.* Альтернативная история искусств/И.Кабаков, Э. Кабакова. - М.:Кербер, 2008. - 256 с.
7. *Клеваев В.* Лекции по истории искусства/В.Клеваев. - К.:Факт, 2007. - 720 с.
8. *Мировое искусство. Мастера Северного Возрождения/Сост. И.Мосин.* - Спб.:СЗКЭО «Кристалл, - М.: “Оникс», 2006. - 176 с.
9. *Романенкова Ю.* Мировоззренческие универсалии периодов Stilwandlung в мировом художественном процессе/Ю. Романенкова. – К.: Химджест, 2010. - 276 с.
10. *Романенкова Ю.* Школа Фонтенбло у контексті французького мистецтва XVI ст./Ю. Романенкова. – К.: НАКККіМ, 2011. - 248 с.

Додаткова:

1. *Алпатов М.* Художественные проблемы искусства Древней Греции/М. Алпатов. – М.: Искусство, 1987. - 206 с.
2. *Античное наследие в культуре Возрождения.* – М.: Наука, 1984. - 285 с.
3. *Арган Дж.К.* История итальянского искусства/Дж.-К. Арган. – В 2-х тт.. – М.: Радуга, 1990.
4. *Асеев Ю.* Шедевры світової архітектури/Ю. Асеев.– К.: Рад.школа, 1982. - 87 с.
5. *Афанасьева В.* Малая история искусств. Искусство Древнего Востока/Афанасьева В., Луконин В., Померанцева. Н. – М.: Искусство, 1976. - 376 с.
6. *Бадж У.* Легенды о египетских богах/У. Бадж. – К.: «Рефл-бук», «Ваклер», 2001. - 304 с.
7. *Базен Ж.* История истории искусств. От Вазари до наших дней/У. Бадж. – М.: Прогресс-Культура, 1994. - 528 с.
8. *Бартенев И.* Очерки истории архитектурных стилей/Бартенев И., Батажкова В. – М.: Изобразительное искусство, 1983. - 384 с.
9. *Бартенев И.* Зодчие итальянского Ренессанса/И. Бартенев. - М.: Б.С.Г.-ПРЕСС, 2007. - 382 с.

10. *Бенеш О.* Искусство Северного Возрождения/О. Бенеш – М.: Искусство, 1973. - 322 с.
11. *Бернсон Б.* Живописцы итальянского Возрождения/Б. Бернсон. - М.: Б.С.Г.-ПРЕСС, 2006. - 559 с.
12. *Білецький П.* Мова образотворчих мистецтв/П. Білецький. – К.: Радянська школа, 1973. - 127 с.
13. *Білецький П.* Мікеланджело/П. Білецький. – К.: Мистецтво, 1975. - 395 с.
14. *Бирюкова Н.* История архитектуры: Учеб. пособие/Н. Бирюкова. - М.:ИНФА-М, 2007. - 367 с.
15. *Бритова Н.* Римский скульптурный портрет/Н. Бритова, Н. Лосева, Н. Сидорова. - М.: Искусство, 1975. - 102 с., ил.
16. *Брунов Н.* Памятники Афинского акрополя. Парфенон и Эрехтейон. – М.: Искусство, 1973. - 174 с.
17. *Брунов Н.* Очерки по истории архитектуры/Н. Брунов. - В 2-х тт. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2003.
18. *Бурнгардт Я.* Культура Италии в эпоху Возрождения/Я. Бурнгардт. – Смоленск: Русич, 2002. - 448 с.
19. *Вазари Дж.* Жизнеописания наиболее знаменитых живописцев, ваятелей и зодчих/Дж. Вазари. – В 5-и тт. – М.: Астрель-Аст, 2001.
20. *Васильева Н.* История мировой живописи. Нидерландская живопись XVI века/Н.Васильева. - М.:Белый город, 2008. - 126 с.
21. *Вейгалл А.* Эхнатон/А. Вейгалл. - М.: Центрполиграф, 2010. - 191 с.
22. *Верман К.* История искусства всех времен и народов/К. Верман. – В 3-х тт. – М.: Астрель, 2001.
23. *Винничук Л.* Люди, нравы, обычаи Древней Греции и Рима/Н. Винничук. – М. Высшая школа, 1988. - 496 с.
24. *Виппер Б.* Итальянский Ренессанс/Б. Виппер.– В 2-х тт. - М.: Искусство, 1977.
25. *Виппер Б.* Искусство Древней Греции/Б.Виппер. – М.: Наука, 1972. - 436 с.
26. *Виппер Б.* Введение в историческое изучение искусства/Б. Виппер. – М.: Искусство, 2008. - 580 с.
27. *Власов В.* Иллюстрированный художественный словарь/В. Власов. – СПб.: АО “Икар”, 1993. - 272 с.
28. *Воронина Т.,* Искусство Возрождения в Нидерландах, Франции, Англии/Воронина Т., Мальцева Н., Стародубова В.//Памятники мирового искусства. – М.: Искусство, 1994. - 144 с., ил.
29. *Всеобщая* история искусств. – В 6-и тт. – М.: Искусство, 1960-1965.
30. *Гарэн Э.* Проблемы итальянского Возрождения/Э. Гарэн. – М.: Прогресс, 1986. - 393 с.
31. *Герман М.* Импрессионизм/М.Герман. – СПб.: Азбука-классика, 2008. - 520 с.
32. *Герман М.* Модернизм/М.Герман. – СПб.: Азбука-классика, 2008. - 480

с.

33. *Данилова Е.* Брунеллески и Флоренция/Е. Данилова. – М.: Искусство, 1991. - 294 с.
34. *Дмитриева Н.* Краткая история искусств/Н. Дмитриева. – Вып.1. – М.:Искусство, 1985-1993.
35. *Дмитриева Н.* Искусство Древнего Мира/Дмитриева Н., Виноградова Н. – М.: Детская литература,1989. - 206 с.
36. *Дунаев Г.* Сандро Боттичелли/Г.Дунаев. – М.: Изобразительное искусство, 1977. - 252 с.
37. *Забалуева Т.* История искусств. Учебник для ВУЗов/Т.Забалуева. – М.: Искусство, 2013. - 128 с.
38. *Западноевропейское искусство XVII века//Малая история искусств.* – М.Искусство, 1974. - 383 с.
39. *Западноевропейское искусство XVIII века//Малая история искусств.* – М.Искусство, 1977. - 373 с.
40. *История искусства зарубежных стран.* – Вып. 1,2. – М.: Изобразительное искусство, 1982-1986.
41. *Искусство XX века//Малая история искусств.* – М.: Искусство, 1991. - 303 с.
42. *Каптерева Т.* Искусство Франции XVII века/Каптерева Т., Быков В. – М.: Искусство, 1969. - 224 с.
43. *Керам К.* Боги. Гробницы. Ученые. Роман археологии/К. Керам. – СПб.: Совместно с издательством “Ниженгородская ярмарка”, 1994. - 367 с.
44. *Кинк Х.* Как строились египетские пирамиды/Х. Кинк. – М.: Наука, 1967. - 112 с.
45. *Кленгель-Брандт Э.* Вавилонская башня/Э. Кленгель-Брандт. – М.: Наука, 1991. - 157 с.
46. *Кленгель-Брандт Э.* Древний Вавилон//Э. Кленгель-Брандт. – Смоленск: Русич, 2001. - 368 с.
47. *Крючкова В.* Символизм в изобразительном искусстве/В. Крючкова. – М.: Изобразительное искусство, 1994. - 272 с.
48. *Лазарев В.* Леонардо да Винчи/ В. Лазарев. – М.: Изд-во Академии наук СССР, 1952. - 110 с.
49. *Леонардо да Винчи.* Микеланджело. Рафаэль. Рембрандт//Жизнь замечательных людей. – Авт.встпуп.ст. Л.Аннинский. – М.: Республика, 1993.- 319 с.
50. *Либман М.* Донателло/М. Либман. – М.: Искусство, 1962. - 252 с.
51. *Лисовский В.* Архитектура эпохи Возрождения/В. Лисовский. – СПб.: Азбука-классика, 2007. - 616 с.
52. *Лихачева В.* Искусство Византии IV-XV веков/В. Лихачева. – Л.: Искусство, 1986. - 310 с.
53. *Любимов Л.* Искусство Западной Европы/Л. Любимов. – М.: Просвещение, 1976. - 319 с.

54. *Матвеева Е.* Шедевры мировой живописи. Германская живопись XV-XVI веков/Е. Матвеева. – М.: Белый город, 2009. - 126 с.
55. *Матье М.* Искусство Древнего Египта/М. Матье. – М.: Искусство, 1970. - 197 с.
56. *Менар Р.* Мифы в искусстве старом и новом/Р. Менар. – СПб.: Лениздат, 1993. - 384 с.
57. *Миллер Дж.* Модерн/Дж. Миллер. - М.:Астрель, 2005. - 240 с.
58. *Мириманов В.* Малая история искусств: Первобытное и традиционное искусство/ В. Мириманов. – М.: Искусство, 1973. - 320 с.
59. *Мировое искусство. Сюрреализм/Сост. И.Мосин.* – СПб.: СЗКЭО «Кристалл». - М.: ОНИКС, 2006. - 224 с.
60. *Мифы Древней Греции/Сост. И.Яворская.* – К.: Муза, 1993. - 250 с.
61. *Мифы народов мира.* – В 2-х тт. – М.: Советская энциклопедия, 1991.
62. *Муратов П.* Образы Италии/П. Муратов. – М.: Республика, 1994. - 589 с.
63. *Неклюдова М.* Традиции и новации в русском искусстве конца
64. XIX – начала XX века/М. Неклюдова. – М.: Искусство, 1991. - 396 с.
65. *О'Фарелл Дж.* Великая мистификация. Загадки гробницы Тутанхамона/ Дж. О'Фарелл. - Смоленск: Русич, 2010. - 320 с.
66. *Пономарева Т.* Итальянская живопись начала XVI века/Т. Пономарева. - М.:Белый город, 2008. - 128 с.
67. *Перрюшо А.* Жизнь Ренуара/ А. Перрюшо. – К.: Мистецтво, 1991. - 340 с.
68. *Петрусевич Н.* Искусство Франции XV – XVI веков/Н. Петрусевич. – Л.: Искусство, 1973. - 223 с.
69. *Поло де Болье, М-А. П.* Средневековая Франция/М.-А. Поло де Болье. - М.:Вече, 2014. - 384 с.
70. *Раздольская В.* Европейское искусство XIX века/В. Раздольская. – СПб.: Азбука-классика, 2009. - 368 с.
71. *Рафаэль и его время/Отв.ред.Л.Чиколини.* – М.Наука, 1986. - 254 с.
72. *Ревалд Дж.* Постимпрессионизм/Дж. Ревалд. – Л.-М.: Искусство, 1962. - 436 с.
73. *Рославец Е.* Живопись Франции XVII – XVIII веков/Е. Рославец. – К.: Мистецтво, 1990. - 218 с.
74. *Руа Ж.-Ж.* История рыцарства/Ж. Руа. – М.: Алетейа, 2001. - 242 с.
75. *Северное Возрождение. Художественные направления и стили.* – М.: Олма медиа групп, 2009. - 128 с.
76. *Семенов В.* Первобытное искусство/В.Семенов. – СПб.: Азбука-классика, 2008. - 592 с.
77. *Стернин Г.* Русская художественная культура второй пол. XIX-
78. нач. XX века/Г. Стернин. – М.: Советский художник, 1984. - 296 с.
79. *Словарь античности.* – М.: Прогресс, 1989. - 704 с.
80. *Смирнова И.* Искусство Италии конца XIII – XV веков/И. Смирнова. – М.: Искусство, 1987. - 145 с.+ил.

81. *Соколов Г.* Искусство Древнего Рима/Г. Соколов. – М.: Искусство, 1971. - 230 с.
82. *Соколов Г.* Искусство Древней Греции/ Г. Соколов. – М.: Искусство, 1972. - 271 с.
83. *Станіславська К.* Мистецько-видовищні форми сучасної культури/К.Станіславська. - К.: НАКККіМ, 2012. - 320 с.
84. *Степанов А.* Искусство Возрождения/А.Степанов. - СПб.: Азбука-классика, 2009. - 640 с.
85. *Тайлор Э.* Первобытная культура/Э. Тайлор. – М.: Издательство политической литературы, 1989. - 573 с.
86. *Тахо-Годи А.* Греческая мифология/А. Тахо-Годи. – М.: Искусство, 1989. - 304 с.
87. *Типология и периодизация культуры Возрождения/Под ред. В. Рутенберга.* – М.: Наука, 1978. - 271 с.
88. *Федорова Е.* Знаменитые города Италии. Рим. Флоренция. Венеция/Е. Федорова. – М.: Изд-во Московского университета, 1985. - 320 с.
89. *Фрэзер Дж.* Золотая ветвь/Дж. Фрэзер. – М.: ООО «Фирма «Издательство «Аст»», 1998. - 784 с.
90. *Фрэзер Дж.* Фольклор в Ветхом Завете/Дж. Фрэзер. – М.: Издательство политической литературы, 1985. - 511 с.
91. *Холл Дж.* Словарь сюжетов и символов в искусстве/Дж. Холл. – М.:Крон-Пресс, 1996. - 656 с.
92. *Целлар К.* Архитектура страны фараонов/К. Целлар. – М.: Стройиздат, 1990. - 160 с.
93. *Яковлев Є.* Мистецтво і світові релігії/Г.Яковлев. – К.: Вища шк. Головне вид-во, 1989. - 223 с.